

РОЗДІЛ І. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОРФОЛОГІЇ ТА СЛОВОТВОРУ

Олена Важеніна

ORCID: 0000-0003-0600-1242

Людмила Вернигора

ORCID: 0009-0009-4568-805X

УДК 811.161.2'373.611'42

DOI: 10.31558/1815-3070.2025.50.1

ГОЛОФРАЗИС ЯК МАРКЕР ТВОРЧОЇ ЕВОЛЮЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВОТВОРУ

У статті проаналізовано явище голофразису як неузвального способу словотворення, що виявляє тенденцію до активного функціонування в сучасному українському дискурсі, зокрема в інтернет-дискурсі та соціально-політичній комунікації. Визначено його роль у структурі електронного тексту й віртуальної комунікації, описано прагматичні, когнітивно-комунікативні та медіалінгвістичні аспекти голофразису. Розкрито його функції в художньому, публіцистичному й політичному дискурсах, а також механізми утворення нових словотвірних моделей. Наголошено на взаємозв'язку голофразису з розвитком комунікативної компетентності мовців, інтенційно-прагматичною організацією тексту та процесами інституціоналізації неологізмів у сучасному мовному просторі України.

Ключові слова: голофразис, дискурс, інтернет-дискурс, комунікація, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, інтенція, прагматика, електронний текст, медіалінгвістика.

HOLOPHRASIS AS A MARKER OF THE CREATIVE EVOLUTION OF UKRAINIAN WORD FORMATION

The article analyzes the phenomenon of holophrasis as a non-standard method of word formation that demonstrates a tendency toward active functioning in contemporary Ukrainian discourse, particularly in online discourse and socio-political communication. Its role within the structure of electronic texts and virtual communication is defined, while the pragmatic, cognitive-communicative, and media-linguistic aspects of holophrasis are described. The study reveals its functions in literary, journalistic, and political discourses, as well as the mechanisms behind the formation of new word-formation models. Special attention is paid to the interrelation of holophrasis with the development of speakers' communicative competence, the intentional-pragmatic organization of texts, and the processes of institutionalization of neologisms in the modern linguistic landscape of Ukraine.

Keywords: holophrasis, discourse, internet discourse, communication, communicative strategy, communicative tactic, intention, pragmatics, electronic text, media linguistics.

Цитування: Важеніна О., Вернигора Л. Голофразис як маркер творчої еволюції українського словотвору. Лінгвістичні студії Linguistic Studies. 2025. № 50. С. 7–18. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2025.50.1>

Citation: Vazhenina O., Vernyhora L. (2025). Holofrazys yak marker tvorchoi evoliutsii ukrainskoho slovotvoru [Holophrasis as a marker of the creative evolution of Ukrainian word formation]. Linhvistychni studii Linguistic Studies, (50), 7–18. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2025.50.1>

Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасній українській мові спостерігається активне оновлення словотвірних ресурсів, що відображає динаміку суспільного й культурного розвитку. Одним із показових виявів цієї тенденції є поява голофразисів – цілісних висловів, які функціонують як неподільні комунікативно-семантичні одиниці й здатні до подальшої деривації. Проблема їхнього статусу, способів формування та переходу від індивідуально-авторських, okazіональних утворень до узувальних елементів мови потребує поглибленого дослідження, адже вона безпосередньо пов'язана з механізмами морфологізації та узувалізації нових мовних одиниць.

Актуальність вивчення голофразисів зумовлена кількома чинниками. По-перше, вони становлять особливий тип мовних інновацій, у яких взаємодіють синтаксичний і словотвірний рівні. По-друге, такі утворення фіксують живі процеси переосмислення сталих виразів у межах сучасного комунікативного простору – зокрема, у медійному, публіцистичному й інтернет-дискурсі. По-третє, дослідження неузувальних голофразисів сприяє глибшому розумінню дериваційного потенціалу української мови, її здатності до творчої адаптації та реакції на соціокультурні виклики. Проблема аналізу голофразисів постає на перетині лінгвістичних напрямів – дериватології, когнітивної семантики, соціолінгвістики та стилістики. Її розв'язання дає змогу не лише описати структурно-семантичні особливості таких утворень, а й окреслити загальні закономірності переходу від okazіонального до узувального, що відображають живу еволюцію мовної системи.

Аналіз досліджень проблеми. У центрі сучасних дериватологічних студій перебуває проблема динаміки словотвірної системи української мови, її відкритості до інновацій і здатності реагувати на зміни комунікативного середовища. Зокрема, у працях Б. Ажнюка, Г. Віняр, Г. Вокальчук, Є. Карпіловської, Н. Клименко, Ж. Колоїз, О. Стишова, О. Тараненка розглядаються основні тенденції розвитку словотвору в сучасній українській мові, зокрема – активізація okazіональних моделей, що відбивають мовну креативність. У цих дослідженнях наголошено на посиленні аналітичних і контамінаційних способів творення, появі проміжних форм між синтаксисом і морфологією, що безпосередньо стосується природи голофразису. Окремий напрям утворюють роботи, у яких досліджується інноваційний словотвір (зокрема, праці О. Жижомі, А. Загнітка, Л. Кислюк, Ж. Колоїз, Н. Кондратенко, А. Нелюби, Т. Панченко, Д. Сизонова, Л. Шевченко). Ці автори підкреслюють, що неузувальні утворення є своєрідними експериментальними моделями словотворення, які виникають у медійному й публіцистичному мовленні, а згодом можуть закріплюватися в узусі. Вагомий внесок у вивчення інноваційного словотворення зробили також дослідники неології та медіалінгвістики (А. Архангельська, К. Городенська, Л. Шевченко), які відзначають, що саме масова комунікація, зокрема інтернет-дискурс, створює сприятливе середовище для експериментування зі словотвірними моделями. Попри значну увагу до питань неології, okazіоналізмів голофразис як словотвірний феномен залишається малодослідженим у сучасній лінгвістиці.

Недостатньо описаними є також механізми морфологізації та узуалізації голофразисів, що постають унаслідок синтезу словотвірних і когнітивних процесів. Саме вивчення цих механізмів становить актуальне завдання сучасної дериватології та визначає наукову новизну нашого дослідження.

Мета та завдання дослідження полягає у вивченні словотвірного потенціалу голофразису як особливого типу незузального словотворення, що поєднує властивості вислову й слова, а також у виявленні механізмів його переходу від оказіональної структури до узуального словотворчого типу. Відповідно до мети поставлено такі **завдання**: 1) окреслити теоретичні засади вивчення голофразису як дериваційного феномена в контексті сучасної української дериватології; 2) проаналізувати структурно-семантичні особливості голофразисів і встановити типи словотвірних перетворень, що супроводжують їхню морфологізацію; 3) дослідити роль афіксації, контамінації, семантичного згорнення й аналогії у творенні похідних від голофразисів одиниць; 4) систематизувати мовні факти, що ілюструють перехід від експресивних, ситуативно зумовлених висловів до регулярних словотвірних типів; 5) визначити закономірності узуалізації новоутворень голофразисного походження в сучасній українській мові та окреслити їх місце у системі продуктивних словотвірних моделей. Реалізація цих завдань спрямована на розкриття дериваційної природи голофразису та виявлення його ролі в розширенні словотвірного потенціалу української мови.

Об'єктом дослідження є вибірка новотворів сучасної української мови, які виникли шляхом злиття цілісних висловів або синтаксичних конструкцій у морфологічно неподільні одиниці з узагальненим значенням.

Предметом дослідження є структурно-семантичні та дериваційні особливості голофразисів як результату злиття синтаксичних конструкцій у нові словотвірні моделі сучасної української мови.

Опис фактичного матеріалу та методів дослідження. Фактичну базу дослідження становить вибірка неологічних одиниць сучасної української мови, утворених шляхом злиття синтаксичних конструкцій у морфологічно цілісні слова. Матеріал дібрано на основі лексикографічних джерел, що фіксують мовні інновації, зокрема зі *«Нові слова та фразеологізми в українських масмедіа»* Л. Шевченко та Д. Сизонова (ч. 1–6, К.: ВПЦ «Київський університет») і *«Лексико-словотвірних інновацій»* А. Нелюби та Є. Редька (Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2017–2025). У ході дослідження зафіксовано 74 голофразиси. Обмеженість корпусу матеріалу пояснюється тим, що аналізовані одиниці становлять новий, ще недостатньо репрезентований сегмент сучасного українського словотворення. Порівняльний огляд засвідчує, що в художньому дискурсі такі одиниці трапляються частіше, тоді як у політичному – явище поки що має епізодичний характер. Оскільки дослідження зосереджене переважно на суспільно-політичних текстах, вибірка за обсягом не є великою, проте вона відображає основні тенденції появи та функціонування голофразисів у цій сфері.

Під час опрацювання матеріалу застосовано **методи** структурно-семантичного аналізу (для виявлення внутрішньої організації голофразисів), описовий метод (для фіксації та систематизації фактичного матеріалу), метод дериваційного аналізу (для встановлення механізмів словотворення), а також елементи контекстуально-інтерпретаційного методу (для визначення функцій новотворів у сучасному дискурсі).

Наукова новизна дослідження полягає в спробі комплексного опису голофразису як неuzuального способу словотворення в сучасній українській мові. Уперше виявлено дериваційну динаміку голофразисних утворень – перехід від експресивно-оказіональних конструкцій до узувальних словотвірних типів. З'ясовано, що голофразиси виступають проміжною ланкою між синтаксичними й морфологічними рівнями, відображаючи тенденцію до морфологізації цілісних висловів.

Теоретична та практична цінність отриманих результатів. Теоретична цінність роботи полягає в розширенні уявлень про сучасну українську словотвірну систему, зокрема про її неuzuальні й інноваційні механізми. Дослідження поглиблює розуміння процесів переходу синтаксичних структур у лексичні одиниці, що має значення для теорії деривації, лексикології та фразеології.

Практична цінність полягає в можливості використання результатів у подальших наукових студіях із неології та словотвору, під час укладання словників нових слів, а також у викладанні курсів сучасної української мови, словотвору, неології та стилістики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Останні десятиліття розвитку української мови засвідчили підвищення інтересу до неuzuальних способів словотворення – таких, що виходять за межі традиційної морфемно-словотвірної системи й активно функціонують у різних типах дискурсу, зокрема в інтернет-дискурсі, який створює нові форми письмової, міжособистісної та віртуальної комунікації. Одним із найпомітніших серед них є голофразис, що поєднує в собі риси лексичного, графічного та стилістичного явища. У сучасній лінгвістиці термін голофразис тлумачиться неоднозначно: з одного боку – як різновид лексико-синтаксичного способу словотвору (зрощення), за якого вся фраза чи речення згортається в одне слово, що постає самостійною одиницею мови; з іншого – як суто графічний прийом, що полягає в ліквідації пробілів між словами. У межах когнітивно-комунікативного підходу голофразис розглядається як вияв мовного експерименту, що поєднує інтенційно-прагматичний аспект мовлення з графічними та когнітивними механізмами.

Проблема голофразису має міждисциплінарний характер. В українському мовознавстві поняття набуває нового змісту, позначаючи мовну інновацію, що виникає внаслідок інтеграції словосполучень у єдину графічну форму. Узагальнивши визначення попередників, Ж. Колоїз дає таке трактування цієї одиниці дериватології: «Голофразис (*від gr. holos* – «увесь» і *phrasis* – «зворот») – це неuzuальний спосіб словотворення, кваліфікований подекуди як зрощення, злиття або інтеграція, у результаті якого словосполучення або предикативна

одиниця набуває статусу цільнооформленої, графічно, інтонаційно та синтаксично уподібнюється слову» (Колоїз 2015: 117). Голофразис є ословленням певної синтагми (Колоїз 2015: 117).

В українській літературі голофразис став потужним засобом індивідуалізації авторського стилю. Його активно використовують М. Вінграновський, О. Забужко, Ю. Іздрик, В. Стус, С. Татчин та інші письменники. Приклади оказіоналізмів: *“Втеченько-утечо-течія”* (М. Вінграновський); *“вперед-дитино-і-буде-тобі-щастя”* (О. Забужко); *“ключ від райського саду віддав нам Петро – дав нам крила-вітрила-колеса”* (Ю. Іздрик); *Тойящосин* не чує вже мене. / *Тойящобатько* вже не чую сина (В. Стус); *корчитьсьзсебекрасуню* (О. Чорногуз); *Нащоменімисливськарушницяколятойщогреблірвав* (П. Воронько).

Поїхалибачилинестрілялякстрілялиневлучили (М. Рильський). Такі утворення передають емоційну насиченість, інтонаційний ритм, компресію змісту, стаючи показником мовної креативності автора. У цьому контексті доречним є спостереження Ж. Колоїз, яка зазначає, що «ґрунтуючись на синтаксичній основі, голофразисні похідні зазвичай не обмежені у своїй “протяжності”: вони передбачають поєднання двох, трьох, чотирьох і більше слів однакової чи різної граматичної природи, між якими “нівельовані” традиційні межі» (Колоїз, 2015, с. 119). Ця думка влучно пояснює структурну ущільненість і внутрішню динаміку голофразисних конструкцій, які здатні розгортатися в напрямку розширення змісту без втрати цілісності образу. Саме така властивість робить їх продуктивним засобом сучасного словотвору, що поєднує елементи синтаксису, графіки та стилістики. Якщо в художньому тексті такі утворення переважно реалізують емоційно-естетичний потенціал мови, сприяючи індивідуалізації авторського стилю, то в інших типах дискурсу їхнє призначення значно ширше.

У політичному дискурсі, на відміну від художнього, голофразис виконує номінативну, оцінну та консолідувальну функції, стаючи маркером позиції, колективної ідентичності або мовного спротиву. Його потенціал полягає в здатності згортати складні політичні й соціальні сенси до компактної мовної формули, що одночасно виконує інформативну, емоційну й символічну функції.

Сучасний інтернет-дискурс створив умови для масового поширення голофразису. У цьому середовищі реалізуються нові форми комунікативної взаємодії, що характеризуються інтерактивністю, асинхронністю та мультимодальністю. Зокрема, у мікроблогах (Twitter, Facebook, Instagram) голофразиси функціонують у межах електронного тексту, який поєднує вербальні й невербальні засоби, і реалізується через хештеги – слова або фрази, записані без пропусків після символу #. Первинна функція хештегів – групування повідомлень за темами – поступово трансформувалася: сьогодні вони виконують експресивно-змістову функцію, концентруючи головну думку повідомлення й реалізуючи певну комунікативну стратегію та комунікативну тактику впливу. Наприклад: *#разомпротибулінгу*, *#забулазапитатьумарченка*, *#ялюблюсвоюроботу*, *#мистецькийпроект*, *#вибори2019*. Такі утворення демонструють злиття вербального й візуального рівнів комунікації, створюючи ефект миттєвого впізнавання теми та структуру повідомлення, притаманну віртуальній комунікації.

Завдяки поєднанню слів у єдиний хештег і символу #, ці утворення створюють візуальний сигнал, що миттєво привертає увагу і сприймається як структурована тема повідомлення у цифровому просторі.

Дослідження голофразисів у медійному середовищі засвідчує їхню високу прагматичну ефективність. У дискурсивному підході такі одиниці демонструють взаємозв'язок між структурою повідомлення та його прагматичним аспектом – інтенцією мовця, спрямованою на вплив або консолідацію аудиторії.

Одним із показових прикладів політичного голофразису є іронічна одиниця *аналоговнет*, що виникла як пародія на російський пропагандистський штамп «аналогов нет». У сучасних українських медіа вона виконує саркастично-деструктивну функцію, виявляючи мовну реакцію на агресивну риторику сусідньої держави. «Аналоговнет розбився у Підмосков'ї», «Якщо пошкребти “аналоговнет” – чим насправді виявилася новітня російська система боротьби з безпілотниками». У таких контекстах слово стає згущеним знаком дискредитації ворожої пропаганди, перетворюючись на інструмент іронічного деміфологізування.

Подібну оцінно-публіцистичну функцію виконує голофразис *Без вас / #безвас*, уперше озвучений Президентом В. Зеленським у зверненні до українців. Цей вислів перетворився на гасло громадянської стійкості – символ морального вибору та єдності народу. Семантика конструкції містить антитезу між фізичним позбавленням благ і духовною непокорю, що віддзеркалює національний досвід війни. Зміна графічного оформлення – трансформація в голофразис *#безвас* – надала вислову медіа-формату, забезпечивши його впізнаваність і поширення в соціальних мережах.

Особливу групу становлять хештег-стилеми, які виявляють тенденцію до інтеграції синтаксичних структур у графічно-цілісну форму: *#залишайся вдома*, *#будь вдома*, *#quarantinepillowchallenge*, *#lopatachallenge*, *#10yearschallenge*, *#збережи життя героям*, *#несемосвітло*. В аналізованих утвореннях графічна єдність слів створює ефект семантичного згортання, а разом із тим – високу комунікативну щільність. Вони поєднують ознаки гасла, заклику, флешмобу й самоідентифікаційного коду. Під час пандемії COVID-19 подібні голофразиси набули функції соціального регулятора й водночас морального маркера відповідальності: у короткій формі вони передавали заклик до солідарності, взаємопідтримки, дисципліни. Хештег-стилеми сучасного воєнного дискурсу *#збережи життя героям*, *#несемосвітло* постають новітньою формою національного гасла.

Інший тип голофразисів, що має інтертекстуальну природу, представлений одиницею *#яШарлі*, яка з'явилася в глобальному інформаційному просторі після теракту на редакцію Charlie Hebdo (2015). В українських ЗМІ та соцмережах вона трансформувалася у вирази *#ЯВолноваха*, *#ЯМаріуполь*, відображаючи механізм національної адаптації міжнародних мемів. Такі форми поєднують у собі високу семіотичну насиченість і функцію колективної емпатії, стаючи знаком причетності до спільного болю та водночас протесту проти насилля.

Серед інновацій виділяються ідеологічно марковані голофразиси на позначення суспільно-політичних явищ – *Іхтамнет* / *іхтамнет*, *Кримнаш*, *кримнашизм*, *мишебратья*. Вони демонструють мовну реакцію українського суспільства на інформаційні міфи російської пропаганди. Їхня функція – семантична інверсія: шляхом іронізації та редукції пропагандистських кліше український дискурс розкриває їхню абсурдність і позбавляє первинного маніпулятивного змісту. Такі одиниці можна розглядати як антипропагандистські голофразиси, що реалізують стратегію висміювання ворога. Натомість інші утворення, як-от *Лопата-челендж*, *Дебати-челендж*, демонструють інтеграцію англійських лексем і запозичених формантів у національний комунікативний простір. Тут голофразис виконує номінативну функцію події, наближаючись до ознак бренду або соціального явища. Подібні конструкції є показником медіалізації суспільно-політичного життя, коли кожна публічна ініціатива отримує власне мовне «тіло» – компактну, афористичну форму.

Значну експресивність мають іронічні голофразиси *затридні*, *всепропальщик*, *позабатьківщинаць*. Їх поява відображає демократизацію мовної творчості, коли суспільно значущі події отримують спонтанні народні найменування, а слово постає інструментом не лише оцінки, а й емоційного розвантаження.

Таким чином, у сучасному українському суспільно-політичному просторі голофразис функціонує як мовний індикатор національної рефлексії, самоіронії та спротиву, як форма семантичної економії, що поєднує у собі графічну єдність, ідеологічну наснаженість і комунікативну дієвість. У цьому процесі важливо враховувати прагматичний аспект комунікації, адже кожен голофразис реалізує певну інтенцію мовця – від заклик до солідарності до вияву протесту чи самоідентифікації.

Важливою ознакою неuzuального характеру голофразису є його здатність переходити від поодиноких оказіональних утворень до системного словотворчого моделювання, що свідчить про дериваційну продуктивність. Первісно такі одиниці функціонують як індивідуально-авторські або ситуативно-зabarвлені вислови, пов'язані з певними соціокультурними контекстами, медійними чи побутовими ситуаціями. Проте поступово вони втрачають ознаки мовної випадковості, входять у мовний обіг, засвоюються колективною свідомістю й починають породжувати нові похідні слова, перетворюючись на елементи узувальної системи мови.

Так, із медійного іронізму *все пропало!*, що став упізнаваною реакцією на кризові чи катастрофічні ситуації, виникло слово *всепропальщик*, яке позначає людину з песимістичним світоглядом («*Вишиватник*, або *всепропальщик звичайний*»). Це утворення ілюструє процес морфологізації цілісного вислову – поєднання фраземного змісту з типовим українським суфіксом *-щик*, що виводить голофразис у сферу звичайного словотворення. Таким чином, індивідуальний іронізм переходить у площину лексичної норми, актуалізуючи механізм семантико-словотвірної деривації.

Показовим є також приклад *кримнашизм*, утворений від пропагандистського гасла *Кримнаш*. У новому слові реалізується узуалізація первинного голофразису, який набуває властивостей терміна-ідеологеми («*Угар кримнашизму проходить*»). Морфема *-изм* у цьому випадку не лише виконує словотвірну функцію, а й задає категорію ідеологічної належності, фіксуючи перехід від вислову до абстрактного поняття. Подібна деривація свідчить про високу здатність голофразисів адаптуватися до продуктивних моделей словотворення через асоціативно-семантичні зв'язки.

Аналогічно діє неологізм «*позабатьківщинаць*», який згортає синтаксичну конструкцію *поза Батьківщиною* в морфологічно цілісну одиницю. Це слово позначає соціокультурний феномен трудової міграції, набуваючи номінативної функції. Воно засвідчує процес узагальнення значення – від конкретної просторової ситуації до суспільно значущого поняття, що закріплюється в сучасному мовному просторі.

До кола подібних okazіоналізмів, які демонструють перехід голофразисів у сферу продуктивного словотворення, належать також *абичогоневийишленко*, *їхтамнетка* та *нетудидіальний*. Перший із них (*абичогоневийишленко* ← *аби чого не вийшло*) позначає особу, схильну до надмірної обережності чи пасивності – людини, для якої головним життєвим принципом є уникнення ризику: «...разом з одігрітими на посадах звірями й звірятами часів Януковича, олігархами, гостро настроєними проти щонайлагіднішої українізації нацменшинами й “абичогоневийишленками”, єдиним фронтом виступили проти державної, тобто української, мови».

Неологізм *їхтамнетка* постає як іронічно знижена номінація жінки, яка відтворює російський пропагандистський наратив *їх там нет*: «*А цій істоті я сказала в очі, що тут Україна і така російська брехня не проходить. Теж мені їхтамнетка*» (YouTube: Час.інфо). Слово формує типову для сучасного медійного дискурсу категорію фемінізованого ідеологічного імені, закріплюючи узуалізацію пропагандистського штампа через граматичну адаптацію.

Ще один показовий приклад – *нетудидіальний* (*не туди діяти*), прикметник, який узагальнює значення помилкового, неефективного спрямування дії: «*Себто й тут можливим є (для молодіальних або нетудидіальних) спасенний “самоплив”*». Тут відбувається перехід від аналітичної синтаксичної структури до компактного атрибутивного означення, що свідчить про високий рівень морфологічної інтеграції голофразису.

Усі наведені приклади засвідчують закономірний процес узуалізації первинно неuzuальних утворень. Первинні графічно або синтаксично зрощені форми поступово входять у дериваційне поле, стаючи основою для подальших словотворчих процесів. Така здатність підтверджує, що голофразис не лише естетичне чи стилістичне явище, а й індикатор живої еволюції українського словотвору, який поєднує інноваційність, гнучкість і комунікативну ефективність. Водночас голофразисні одиниці мають новий план вираження (злиття, дефісування, ліквідація пробілів) і план змісту (згортання предикативної структури). Їм притаманні риси компресії, метафоричності, експресивності.

Вони часто створюють ефект несподіванки, що сприяє перемозі «експресії над стандартом» (Колоїз 2015: 124). Аналізовані слова-новотвори є результатом мовного експерименту, свідчать про емансипацію словотворчих елементів (афіксів, сегментів, частин слова), що сприяє динаміці мовної системи та формуванню нових засобів художньої виразності.

Висновки та перспективи дослідження. Дослідження голофразису відкриває перспективи для типології неuzuальних способів словотворення. Подальше їх вивчення має охопити формально-граматичний, семантичний, функціонально-стилістичний і прагматичний аспекти явища. Важливо також осмислити місце голофразису в системі сучасної української неології – як чинника оновлення мовних ресурсів і відображення нових форм мислення. У цьому контексті доцільно враховувати роль інтернет-дискурсу як простору формування нових моделей комунікації, у якому поєднуються інтерактивність, мультимодальність і невербальні графічні маркери. Перспективним завданням є також створення цілісного реєстру голофразисів, що дозволило б систематизувати їхні форми, функції та комунікативну ефективність і слугувало б базою для подальших типологічних та порівняльних досліджень.

Таким чином, голофразис у сучасному українському дискурсі функціонує як динамічний інструмент неuzuального словотворення, що поєднує вербальні, графічні та когнітивні ресурси, інтегруючи мовну, соціальну й технологічну сфери комунікації. Він демонструє тісний взаємозв'язок між мовною креативністю, прагматикою та комунікативною ефективністю, засвідчуючи розширення меж сучасного мовного простору та формування нової культури цифрової комунікації в Україні.

Голофразис привертає увагу передусім як вияв словотворчої інновації, демонструючи здатність мови до творчої адаптації та підвищення комунікативної компетентності мовців. У сучасному українському дискурсі він виступає як динамічний інструмент неuzuального словотворення, поєднуючи вербальні, графічні та когнітивні ресурси, інтегруючи мовну, соціальну та технологічну сфери комунікації. Водночас голофразис цікавить дослідників стилістики, прагматики та медіалінгвістики, відкриваючи нові перспективи вивчення сучасної мови.

Література

1. Гладченко, А.М., Комарова, О.С. Неологізація лексики у період російсько-української війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Том 34 (73). № 1. Ч. 1. С. 7–13.
[Hladchenko, A.M., Komarova, O.S. (2023). Neolohizatsiia leksyky u period rosiisko-ukrainskoi viiny [Neologisation of vocabulary during the Russian-Ukrainian war]. In : *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia: Filolohiia. Zhurnalistyka* [Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Philology. Journalism]. Tom 34 (73). № 1. Ch. 1. S. 7–13. (in Ukr.).]

2. Гольцова, М. Г. Голофразис як спосіб okazional'nogo slovotvorenniya v anhliys'kiy movi. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 42. Том 2. С. 40–42.
[Hol'tsova, M. H. (2019). Holofrazys yak sposib okazional'noho slovotvorenniya v anhliys'kiy movi [Holophrasis as a method of occasional word formation in the English language]. In : *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya* [“International Humanitarian University Herald. Philology”]. № 42. Tom 2. S. 40-42. (in Ukr.).]
3. Дегтярєва, І. О. Стилїстичні засоби мовної економії у постмодерністському тексті. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2012. Вип. 12. С. 133–141.
[Dehtyar'ova, I. O. (2012). Stylistychni zasoby movnoyi ekonomiyi u postmodernists'komu teksti [Stylistic means of linguistic economy in postmodernist texts]. In : *Doslidzhennya z leksykolohiyi i hramatyky ukrayins'koyi movy* [Research in lexicology and grammar of the Ukrainian language]. Dnipro : Vydavets' Bila K. O. Vyp. 12. S. 133–141. (in Ukr.).]
4. Колоїз, Ж. В. Українська okazional'na deryvatsiya. Київ: Акцент, 2007. 311 с.
[Koloyiz, Zh. V. (2007). Ukrayins'ka okazional'na deryvatsiya [Ukrainian occasional derivation]. Kyiv: Aktsent. 311 s. (in Ukr.).]
5. Колоїз, Ж.В. Неузואльне словотворення : монографія. Кривий Ріг : НПП Астерікс, 2015. 156 с.
[Koloyiz, Zh.V. (2015). Neuzual'ne slovotvorenniya: monohrafiya [Unusual word formation: monograph]. Kryvyi Rih : NPP Asteriks. 156 s. (in Ukr.).]
6. Нелюба, А. М. Явище економії в словотвірній номінації української мови (системний вимір). Харківський національний ун-т ім. Василя Каразіна. Харківське історико-філологічне товариство. Харків, 2014. 183 с.
[Nelyuba, A. M. (2014). Yavyshche ekonomiyi v slovotvirniy nominatsiyi ukrayins'koyi movy (systemnyy vymir) [The phenomenon of economy in word formation in the Ukrainian language (systemic dimension)]. Kharkivskiy natsionalnyi un-t im. Vasylia Karazina. Kharkivske historyko-filolohichne tovarystvo [Vasyl Karazin Kharkiv National University. Kharkiv Historical and Philological Society]. Kharkiv. 183 s. (in Ukr.).]
7. Никитченко, К. П. Лінгвокогнітивна природа способів okazional'nogo slovotvorenniya v anhlovomovnomu postmodernists'komu khudozhn'omu teksti : дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.04. – германські мови. Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова. Одеса, 2017. 274 с.
[Nykytchenko, K. P. (2017). Linhvokohnityvna pryroda sposobiv okazional'noho slovotvorenniya v anhlovomovnomu postmodernists'komu khudozhn'omu teksti [The linguistic and cognitive nature of occasional word formation in English-language postmodernist literary texts]. Phd. in philology dissertation (Germanic languages). Odes'kyi natsional'nyy universytet im. I.I. Mechnikova. Odesa. 274 s. (in Ukr.).]
8. Стишов, О. А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Біла Церква : «Авторитет», 2019. 198 с.
[Styshov, O. A. (2017). Dynamika leksychnoho skladu suchasnoyi ukrayins'koyi movy. Leksykolohiya [The dynamics of the lexical composition of the modern Ukrainian language]. Leksykohrafiya: navch. posib. Bila Tserkva : «Avtorytet», 2019. 198 s. hermans'ki movy. Odes'kyi natsional'nyy universytet im. I.I. Mechnikova. Odesa. 274 s. (in Ukr.).]
9. Шевченко, Л. Інтелектуальна еволюція української літературної мови: теорія аналізу. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2001. 498 с.
[Shevchenko, L. (2001). Intelktual'na evolyutsiya ukrayins'koyi literaturnoyi movy: teoriya analizu [The intellectual evolution of the Ukrainian literary language: a theory of analysis]. Kyiv : VPTs «Kyyivs'kyi universytet». 498 s. (in Ukr.).]

Використані джерела:

1. Лексико-словотвірні інновації. 2014. Словник / Укладачі А. Нелюба, Є. Редько. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2015. 220 с.
[Leksyko-slovotvirni innovatsiyi. 2014 [Lexical and word-formation innovations. 2014]. (2015). Slovnyk / Ukladachi A. Nelyuba, Ye. Red'ko. Kharkiv : Kharkivs'ke istoryko-filolohichne tovarystvo, 220 s. (in Ukr.).]
2. Лексико-словотвірні інновації. 2017–2021. Словник / Укладачі А. Нелюба, Є. Редько. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2022. 124 с.
[Leksyko-slovotvirni innovatsiyi. 2017–2021 [Lexical and word-formation innovations. 2017–2021]. (2022). Slovnyk / Ukladachi A. Nelyuba, Ye. Red'ko. Kharkiv : Kharkivs'ke istoryko-filolohichne tovarystvo, 124 s. (in Ukr.).]
3. Лексико-словотвірні інновації. 2022–2024. Словник / Укладачі А. Нелюба, Є. Редько. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2025. 112 с.
[Leksyko-slovotvirni innovatsiyi. 2022–2024. [Lexical and word-formation innovations. 2022–2024]. (2025). Slovnyk / Ukladachi A. Nelyuba, Ye. Red'ko. Kharkiv : Kharkivs'ke istoryko-filolohichne tovarystvo, 112 s. (in Ukr.).]
4. Нові слова та фразеологізми в українських масмедіа. Ч. 4. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2021. 100 с.
[Novi slova ta frazeolohizmy v ukrayins'kykh masmedia [New words and phrases in Ukrainian mass media]. (2021). Ch. 4. Kyiv : VPTs "Kyivskyy universytet", 100 s. (in Ukr.).]
5. Нові слова та фразеологізми в українських масмедіа. Ч. 5. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2022. 359 с.
[Novi slova ta frazeolohizmy v ukrayins'kykh masmedia [New words and phrases in Ukrainian mass media]. (2022). Ch. 5. Kyiv : VPTs «Kyivskyy universytet», 359 s. (in Ukr.).]
6. Нові слова та фразеологізми в українських масмедіа. Ч. 1. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 120 с.
[Novi slova ta frazeolohizmy v ukrayins'kykh masmedia [New words and phrases in Ukrainian mass media]. (2018). Ch. 1. Kyiv : VPTs «Kyivskyy universytet», 120 s. (in Ukr.).]

Дата надходження до редакції: 01.07.2025

Дата надходження після доопрацювання: 28.08.2025

Дата затвердження редакцією: 10.10.2025

HOLOPHRASIS AS A MARKER OF THE CREATIVE EVOLUTION OF UKRAINIAN WORD FORMATION

Olena Vazhenina

Department of Ukrainian Language, Theory and History of Ukrainian and World Literature, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Liudmyla Vernyhora

Department of Ukrainian Language, Theory and History of Ukrainian and World Literature, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Abstract

Background: In modern Ukrainian, there is an active renewal of word-formation resources, which reflects socio-cultural dynamics. One of the most striking manifestations of this trend is holophrasis. Holophrasis is an unusual way of word formation, in which an entire expression or sentence is condensed into a single word. Although scholars are interested in the problem of

innovative word formation, the phenomenon of holophrasis has not yet been sufficiently understood in derivational morphology, cognitive semantics, and media linguistics.

Purpose: The purpose of this article is to reveal the word-formation potential of holophrases as an indicator of the creative evolution of the Ukrainian language and to determine the mechanisms of their morphologisation and standardisation, as well as their functional load in various types of contemporary discourse.

Results: Holophrases are considered a dynamic tool of linguistic creativity, combining the features of a word, an expression and a graphic sign. It has been established that holophrases such as ‘Analohovniet’, ‘Krymnashysm’, ‘vsepropalschyk’, ‘yikhtamnetka’, ‘netudydiialnyiand others arise in artistic, journalistic, political and internet discourses, performing nominative, evaluative, ironic and consolidating functions. The derivational dynamics of their transition from expressive-occasional to usual word-formation types have been established. Holophrases act as an intermediate link between syntax and morphology, demonstrating the process of morphologicalisation of whole expressions and the expansion of the word-formation potential of the Ukrainian language.

Discussion: Holophrasis reflects the innovativeness and flexibility of the Ukrainian word-formation system, its ability to adapt creatively in the context of digital communication. Further studies should focus on describing the formal-grammatical, semantic and pragmatic parameters of holophrasis and its role in the development of modern neology.

Keywords: holophrasis, word formation, internet discourse, communication, neologism, morphologisation, standardisation, media linguistics.

Vitae

Vazhenina Olena, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language, Theory and History of Ukrainian and World Literature at Vasyl Stus Donetsk National University; research interests: phraseology, word formation, morphology, neology.

Correspondence: o.vazhenina@donnu.edu.ua

Vernyhora Liudmyla, 2nd year master's student, Educational Programme ‘Ukrainian Language and Literature’.

Correspondence: vernyhora.l@donnu.edu.ua

Received: 01.07.2025

Received in revised form: 28.08.2025

Accepted: 10.10.2025